

Kunstner- prekener

En samtale med Liv Kristin Holmberg

AV: MARTIN PALMER

Hva skjer når prekestolen overlates til kunstnere? Hvordan påvirker dette synet på kirken og samtidskunstens respektive rom? Disse spørsmålene er utgangspunktet for Liv Kristin Holmbergs kunstneriske forskningsprosjekt *Kunstnerprekener*. Fem kirker i Oslo har i år fått besøk av hver sin kunstner eller forfatter, som har fått i oppgave å holde den sentrale søndagsprekenen til menigheten og øvrige besøkende. Det har ikke alltid gått upåaktet hen.

LITURGISKE TILFANG

– Kunstnerprekenene inngår i et større kunstnerisk forskningsprosjekt som jeg har kalt Kunstliturgien, forklarer Holmberg.

De siste ti årene har hun undersøkt forholdet mellom kunst og religion gjennom ulike kunstneriske aktiviteter i kirkerommet, særlig ved å anvende kirkens egne riter og liturgiske praksis som et dramaturgisk rammeverk for sitt eget arbeid.

– Jeg har hele tiden vært mer interessert i å jobbe stedsspesifikt i rituelle rom, enn i de sedvanlige rommene for samtidskunst. Kirkerommet tiltrekker meg fordi jeg er opptatt av transcendentale tilstander og ritualer som form. Hvordan kan jeg bygge videre på de rituelle handlingene som er knyttet til dette rommet? Ikke minst er jeg interessert i utfordringene og diskusjonene som ligger i de etiske hensynene som må bli tatt her. Hvordan kan etablerte grenser trekkes om? Hvem har mandat til å trekke disse grensene?

Holmberg har lang erfaring med å benytte kirken som kunstnerisk rom. Selv om tidligere arbeider og performanser hun har gjort i disse rommene tar ansats fra den kristne liturgien, så har det skjedd gjennom hennes egen regi og utenfor kirkens fast-

lagte skjema. *Kunstnerprekener* er det første prosjektet hvor hun tar del i den faktiske liturgien i gudstjenesten. Arbeidet er inspirert av Forfatterprædikener, arrangert av forfatter Pablo Llambías og sogneprest Rasmus Nøjgaard i St. Jakobs Kirke i København i 2012. Her ble flere danske forfattere invitert til å holde preken i kirken. Initiativet fikk stor oppmerksomhet i media, og førte til flere positive diskusjoner om både prediken og kirkerommets funksjon i samfunnet. I 2016 tok hun derfor kontakt med Llambías og Nøjgaard, og fikk tillatelse til å videreutvikle prosjektet i Oslo.

– Jeg er selv kunstner med særlig fokus på performance, og det var derfor naturlig å trekke prosjektet videre mot det performative, fortsetter Holmberg.

– Til forskjell fra de tidligere arbeidene mine, som bevisst benytter kunstneriske strategier i det som kan anses som et slags tilfang til de liturgiske tilbudene vi allerede har, så er jeg ikke delaktig som performancekunstner i dette prosjektet. Jeg bruker ikke min egen tilstedeværelse eller kropp som verktøy. I stedet fungerer jeg som en slags kurator, og inviterer inn andre kunstnere som predikanter i den faktiske høymessen.

I motsetning til Forfatterprædikener, som ble holdt i en og samme kirke i København, så trekker Holmberg frem at hun også har arbeidet stedsspesifikt med sin versjon.

– Mens rom og kontekst har vært viktig, så har også utsmykking og visuell innramming vært avgjørende elementer i prekenhendelsene, forklarer hun. – I kurateringsprosessen ble jeg godt kjent med både prestene og menighetene, og ikke minst kirkerommenes historie og bruk.

01. KUNSTNERPREKENER
Liv Kristin Holmberg, 2018
Foto: Iselin Linstad Hauge

01. ST JACOB'S KIRKE
København, Danark.
Kilde: Wikimedia Commons.

Jeg forsøkte å bruke dette til å trekke relevante koblinger mellom kunstner og sted. Hver kunstnerpreken fikk derfor også svært ulike karakterer. Der én preken kunne bestå av performativ tungtale, hadde en annen en språkfilosofisk tilnærming, mens den neste var en kroppsbasert «åpnebaringsperformance».

KONTEKSTUELL PERFORMANCE

Ved å plassere kunstneren i en rolle som vanligvis er forbeholdt presten, og ved å utøve denne funksjonen i et sentralt ritual i et av våre mest etablerte kulturelle rom, så stiller selvsagt prosjektet spørsmål om nettopp rom og kontekst. Prosjektet utfordrer også prediken som sjanger og undersøker den performative dimensjonen ved gudstjenesten. Ikke minst spiller det på den i sin tid radikale forståelsen om det allmenne prestedømmet. I luthersk kontekst kan alle dømte mennesker regnes som prester. Prosjektet er slik sett en belysning av dette aspektet ved folkekirken: At vi alle står like ovenfor Gud.

– Hele prosjektet har en performativ dimensjon, poengterer Holmberg.

– Grunnlaget for det jeg jobber med blir krystallisert her: Hvilken konsekvens har det å gi ordet til kunstneren i en religiøs eller åndelig sammenheng som denne? Hva innebærer det? Kan kunsten og religionen vurderes som forbundne sannhetsdiskurser? Hvilke grenser finnes for kunsten i et protestantisk kirkerom? Jeg kaller *Kunstnerprekener* en måte å undersøke nye veier innen både kirkekunsten og prekenens form. Ved å invitere andre kunstnere inn, får jeg også andre svar og og innfallsvinkler til det jeg selv er interessert i å undersøke.

01. KUNSTNERPREKENER

Beate Petersen
Liv Kristin Holmberg, 2018
Foto: Ingrid Eggen

02. CAPELLA JOHANNEA

Per Vigeland
Majorstua kirke
Foto: Ingrid Eggen

DRØMME

PRESTETJENESTEN

Holmberg har jobbet med *Kunstnerprekener* over tid, ikke bare for å få finansiering på plass, men også for å inngå avtaler med aktuelle kirkerom og villige prester. Ikke minst ønsket hun at prest og kunstner skulle komme i god tid før den aktuelle prekenen ble holdt.

– Relasjonen vi har etablert mellom prester og kunstnere er kanskje prosjektets mest verdifulle aspekt for meg, understreker hun.

– I noen tilfeller hadde de innledende dialoger som kunne vare opp til et halvt år. *Hva kan sies? Hva kan gjøres? Hva kan ikke sies? Hva er forbindelseslinjene mellom presten og kunstnerens resonnement?* De som har medvirket på begge sider har tatt det hele på stort alvor. Det er disse relasjonene, diskusjonene og åpningen av både indre og ytre rom jeg er mest opptatt av.

Men det er ikke bare presten og kunstneren som skal bli ivaretatt. I *Kunstnerprekener* får den inviterte kunstneren samme mandat som presten ellers ville hatt i gudstjenesten – nemlig å fremlegge en egen prediken knyttet til søndagens bibeltokst. Holmberg vektlegger at hun har invitert

deltakere som er særlig interessert i teologi, metafysikk og ritualer.

– Hvis man skal undersøke kjernen av oppdraget og handlingen som prekenen er i en kirke, så forutsetter det at man har en interesse for teologi, filosofi eller ritualekunst, og ikke minst en interesse av at det kommer noe meningsfylt ut av denne utvekslingen, fremholder hun.

– Vi må spørre oss: Hvem kommer menigheten til kirken for å høre på? De som vanligvis går til søndagsgudstjeneste har ikke bedt om å få en kunstner.

– De er søkere, og noen ganger er de også i en sårbar situasjon. Jeg har stor respekt for prestenes mandat og det ansvar de har for menigheten og forventningene som stilles til et slikt rom og kontekst. Flere av kunstnerne syntes at det var et voldsomt oppdrag. Noen av de kunne knapt sove i uken før de skulle holde preken. Samtidig var det også folk i menigheten som mente at prosjektet var helt upassende og ikke burde funnet sted. Etter hver gudstjeneste var det derfor viktig at både presten, kunstneren og jeg var tilgjengelig for samtale og

01. KUNSTNERPREKENER

Kjetil Skøien
Liv Kristin Holmberg, 2018
Foto: Iselin Linstad Hauge

02. KUNSTNERPREKENER

Arve Kleiva
Foto: Ingrid Eggen

diskusjon under kirkekaffen. Flere ganger endte det i flere timer lange diskusjoner med menigheten, kunstnerkollegaer, kirketjeneren og teologer. Dette personifiserte møtet mellom kunsten og kirken var for meg et av prosjektets grunnleggende intensjoner.

Holmberg forteller samtidig at *Kunstnerprekener* ikke bør kategoriseres som et kristent prosjekt, men som et rom for å undersøke grenselandet mellom kunst og tro. Selv om hun er utdannet organist og kirkemusiker i tillegg til sitt kunstneriske virke, så er hun ikke medlem av noe trossamfunn.

– Jeg lever uopplyst og håper fortsatt på åpneringen, ler hun.

– Jeg har en oppriktig lengsel etter mening i livet. Denne lengselen har et metafysisk grunnlag. At det var kirken og de kristne ritualene jeg valgte å gå inn i som kunstner, kan sånn sett kalles en kulturell tilfeldighet. Men selv om kristendommen ikke nødvendigvis har åndelig forrang over andre religioner, så er det denne som er mest sentral i vår vestlige kultur. Mange av de store filosofiske spørsmålene som vi har tatt med oss videre fra blant andre Descarte, Nietzsche, Kant og Heidegger, har sin opprinnelse i teologien. Kanskje finner man både svar og verdi ved å dykke ned i stoffet de tok utgangspunkt i, og som stadig utgjør en dyp åre av tankegods i vår kulturhistorie?

VEIEN VIDERE

De planlagte kunstnerprekenene har nå blitt gjennomført. Holmberg forteller at hun jobber med en kunstpublikasjon som dokumenterer prosjektet.

– Øyeblikket er selvsagt viktig i sammenhengen med *Kunstnerprekener*. Dokumentering vil derfor lett være ødeleggende for opplevelsen til de fremtøtte. Ved flere anledninger har vi derfor fotografert iscenesettelser i for- og etterkant av messen i et forsøk på å bevare disse hendelsene. Jeg tror at det vi har skapt kan være av interesse for mange, og jeg ønsker derfor å dele dette i en bok. Det er selvsagt også en måte å gjøre prosjektet varig på.

– Som en del av prosjektet så har jeg også samarbeidet med førsteamanuensis i homiletikk (prekenlære, red.anm.) Sivert Angel ved Teologisk Fakultet og hans studenter. Det ville vært hyggelig hvis boken blir ansett å ha nok verdi til å bli pensum for kommende prester. Men enten det skjer eller ikke, så er det mange kunstnere som har henvendt seg med egne ønsker om å bidra, så det er mye å jobbe videre med.

Holmberg er med andre ord neppe ferdig med kirkerommet. Hun forteller at hun gjerne vil videreføre *Kunstnerprekener*, og fortsette samarbeidet med prestene og kirkene hun har jobbet med så langt i prosjektet. Hun er allerede i dialog med flere aktuelle predikanter, og kan blant annet avsløre at den danske dramatiker og forfatteren Claus Beck-Nielsen (bedre kjent som Madame Nielsen, red.anm.) allerede har takket ja hvis anledningen byr seg. Selv kunne hun også godt tenke seg å holde preken.

– Selv om kirken ikke lenger kan anses som en maktinstitusjon på samme måte som før i tiden, så er det fremdeles mange aktuelle og relevante spørsmål knyttet til dette rommet. Jeg ser kirken som et mulighetsrom hvor jeg kan undersøke kunstens åndelige og transformerende dimensjoner. Samtidig er tvilen alltid tilstede, som en parallelltilstand som spør hvorvidt jeg har noe i dette rommet å gjøre. Jeg er jo ikke engang medlem av Den norske kirke. For hvem eier egentlig disse rommene? Hvem «eier» ritualer og gudstjenesten? I tillegg til å undersøke kirkekunsten som kunst i offentlig rom, så er et sentralt aspekt av dette prosjektet mitt utopiske forsøk på å fortelle en «ny» historie innenfor en eksisterende og veletablert rituell struktur. Uavhengig av trosspørsmål, er det ingen tvil om at det er et stort potensial i disse stedene. Ved å gi ordet til kunsten og kunstneren på prekestolen, så synliggjøres det som kanskje er det viktigste for meg i min utforskning: Min undersøkelse av kunstens potensial som stedsforandrende kraft.